

23. Международен театрален фестивал Контакт - Торун

Отново из улиците и къошетата на града на Коперник - този красив, впечатляващ с ранно готическата си червено-тухлена архитектура 200 хиляден град, надничаха изображения и съобщения за фестивалните събития. Отново сред потоците с туристи се виждаха момчета и момичета в бяло и златно пред катедралата и известните Торунски църкви в тържествено очакване на церемонията по първото им причастие.

Отново центърът на зачитания от ЮНЕСКО Торун ухаеше на прочутите торунски меденки и рядко можеже човек да види някой от гостите на града да излиза от магазините за меденки без пълен плик.

Движение между жанровете

Фестивалът „Контакт“ (22 - 28 май), на който присъства като гост и представител на НБУ, се смята за основание за най-важното културно събитие на Торун, известен още със своя стар и прочут университет на името на Коперник, чийто студенти наброяват 40 хиляди. Много от тях бяха и сред постоянната публика на *Контакт*, и сред участниците в традиционните дискусии с експертите на спектаклите.

Новост е обаче за тазгодишното издание на фестивала показването на голяма част от спектаклите в прекрасните модерни пространства на открития миналата година Културно-конгресен център на Йорданке. Строен по проект на известния испански архитект Фернандо Менес, който печели конкурс през 2008 г., Центърът представлява отвън чиста, строга композиция от научени линии и плоскости от бетон и парчета червени тухли. Разказаха ми, че техниката, която Менес използва в изграждането на вътрешното пространство на концертната зала, е специфична за него. Нарича се *risado* и представлява смесване на бетон и научени тухли с цел максимално добра акустика. Човек има чувството, че е във вътрешността на някакви скални пространства, но червените тухли все пак придават топлина на залата, мислена полифункционално - за театър, музика и п.н. Видима е и търсената чрез материалите връзка между традиционната червено-тухлена архитектура на стария Торун и новия град. По-интересно беше как театралните представления, които се играха там, можаха да овладяват и „стоплят“ огромното флуидно пространство на концертната зала. Там се игра например вече познатото на българската публика представление „Илиада“ на словенския режисьор Йерней Лоренци.

Новост е за 23-ия *Контакт* и начинът на селектиране на спектаклите. Досега изборът се правеше от директора на театъра. Първо това беше основателката на фестивала (1991 г.) Кристина Майснер (която създаде и „Диалог“ във Вроцлав), а после - госпожа Ядвига Олеразка. Директор на Торунския театър „Улям Хоржица“ сега е Анджеј Шурски, но вече поборът на спектаклите се поверява на друг. Селекцията тази година е дело на Марчин Вишовски и Марчин Завада - театровед и режисьор. Тя представлява различни жанрове в съвременната театрална сцена, от една страна, а от друга, продължаваше линията на разширяване на географските измерения на фестивалната карта. Може да се каже, че вече е традиция този, възникнал като среща на Изтока и Запада след падането на Стената фестивал, да представя спектакли и театрални от световната театрална карта. Имаше година, когато показа свой спектакъл и племе на австралийските аборигени. Така че присъствието на две представления, идващи отвъд океана, съвсем не е необичайно. От гледна точка на срещата Изток-Запад обаче по-интересното е, че тази година поканените спектакли идваха всъщност само от Запад. Нека изброя по реда на показването страните, чийто театри са избрани. Това са Германия, Холандия, Белгия, САЩ, Словения, Чили и Исландия, без да броям Полша. Словения е единствената „източна“ страна и то с всички уговорки и цялата условност на това дегеле - повече като принадлежност към бившия „източен блок“, отколкото географски. Традиционно присъстващи от Балтийските страни или от Русия имена (да припомним, че пътят на Некрошус, например, към западните сцени започна от Торун) този път отсъстваха. В този смисъл, бих казала, че идеята за отваряне на фестивала към една по-едра перспектива в показването на театралната сцена отвъд традиционните дегели Изток-Запад тази година е доста видима. Жанровият и тематичен спектър на селекцията бе доста широк и точно демонстрираната разнопосочност беше, според мен, основното в нея.

Съвременният танц-театър

Сред най-интересните представления на фестивала бе „Баца“. То е работа на познатата от последните години Брюкселска компания *Peeping Tom* (2000 г.). „Ще дойда в понеделник“, казва синът, попреминал средната възраст, доведяйки баща си в дом за стари хора. И го повтаря при всяко посещение. Докато бъде доведен и той от своя син. Колелото се завърта. Останалото е мълчанието, от което излизат телата на артистите в завладяващ израз на емоциите. През празното пространство преминава в началото прекрасната Мария Каролина Виейера - танцьорка от Бразилия. И така започва създаването на една сюрреалистична картина на живота в дома, която е едновременно безпоощадна в наблюдението си върху отношенията между хората там и нежна в милосърдието, с което я представя. Свиренето на пиано на бащата Лео („Feelings“) се преобръща внезапно във фадото, което пее Мария Каролина. Трудно е в тема като тази разказът да преодолее мелодраматичното, но спектакълът успява да покаже дълбоко емо-

ционална картина в едно гротескно, причудливо приплъзване в територията между конкретното, поепичното, абсурдното и дори вариететното. Сценичната му естетика се движи между сюр- и хиперреализма.

Основателят на компанията Франк Шартие е учил класически балет в Кан, после е работил с Морис Бежар. Не само той, но и останалите от впечатляващите с прецизността и техниката си танцьори са работили с хореографи, като Пина Бауш, Ан Терез де Кеерсмакер, Ален Плател и п.н. Те търсят обаче своя почерк. *Peeping Tom* принципно избира своите сюжети изцяло от всекидневните истории. Първият спектакъл веднъж на 2 години. В останалото време пътуват. За „Баца“ са правили 3-месечно изследване и после около 6 месеца са работили върху него. Често измежду великолените им танцьори има и хора, които никога не са имали нищо общо с каквото и да е сценично изкуство. Така е и с „Баца“, където участва Лео де Боил (66 годишен), а в представлението е включен хор от дами, които обикновено са от дома за стари хора в града, където то се играе. Така беше и в Торун. Всъщност, името на компанията *Peeping Tom* означава „воайор“. Наблюдението върху проблем, явление или тема, на която търсят свой израз, е, в последна сметка, тяхната програма

Чехов като материал

Две представления по Чехови пиеси бяха включени в афиша на фестивала: „Вишнева градина“ на белгийската компания *TeSTAN* (Stop Thinking About Names) и „Чайка“ на Градски театър на Рейкявик (Исландия). Първото е работа на целия екип на компанията, който създава сам представлението на принципа на *m.n.a.r. devising theatre*. Второто е постановка на Яна Росс - литовка, завършила *School of Drama* в Йел, работила с Елфрид Йелинек. Тя е режисьорка, движеща се между различни европейски театри. И двете представления свободно преработват чеховите пиеси, търсейки преки аналози със съвременните реалистичности. Подобен подход принципно може да отвори съвсем неочаквана гледна точка към днешния живот на чеховите герои, но ми е трудно да кажа, че това важи за двата спектакъла. В центъра на „Вишнева градина“ всъщност са двете фигури - на Раневская (Жолен де Кеерсмакер) и Лопухин (Франк Вееркрюсем). Действието се разиграва между тях в невротичния ритъм на живота в една съвременна фамилия. Останалите са повече фон. Четох рецензия, в която се казваше, че това е една „целуваща се Раневская“, която така се справя с проблемите си. Звучи по-интересно, отколкото изглеждаше образът, създаден от иначе чудесната танцьорка (дъщеря на Ан Терез де Кеерсмакер).

Доста по-радикален е подходът на Яна Росс към „Чайка“, заради който журито вероятно ѝ присъди наградата за най-добър режисьор. Пиесата е изцяло адаптирана към съвременния исландски контекст (включително и имената на героите), а спектакълът се движеше между забавното шоу и завладялата европейските сцени театрална деконструкция на Франк Кастропф, но без неговия идеологически радикализъм. Направената визуалност в поведението на всички вероятно е трябвало да открива съвременната чувствителност в конфликта между поколенията. Но, дефакто, търси път просто към една нова, различна и много млада публика.

Политическото и историческото

Тук е най-голямата тематична група спектакли. От Йбсеновия „Народен враг“ на Томас Остермайер и „Моята борба“ на Римини протокол, през „Цар самодържец“ от Адолф Новачински на полската независима труппа от Легница, „Гаврило Принцип“ на холандската група *Hot Shop* до „Хуарес“ на американската група *Theater Miti* и „Достъп“ на чилийския режисьор Пабло Лараин. Като изключим спектакъла на Шаубюне (2014), който съм гледала в Берлин и е от пакета спектакли „Йбсен“ на Остермайер, (отличаващи се обичайно с чудесни актьори и показващи по един спокойно интелегентен и актуален начин нерешените социални проблеми), останалите представляват особен интерес заради неочаквания си избор на материал и сериозните обществени теми, които ги занимават. По отношение на жанровия изказ те се движат в много широк театрален регистър.

Драматизацията на класическия текст на Новачински е на Роберт Урбански, а полският режисьор Яцек Гломб я поставя във внушаващото бруталността на политическата власт пространство на Магдожата Буланда и музиката на живо на рокгрупата „Корморани“. Това е експресивно представление със сюжет, подобен на „Борис Годунов“, откриващо чрез историческите препратки аналогии с бруталността на руската политика и днес. Яцек Гломб каза, че пре-

дшната им продукция по Шекспирова пиеса е имала подобна тема.

Като документална митология дефинира представлението си труппата от Ню Йорк, която в няколко части показа как в града Хуарес - на мексикано-американската граница - убийствата нарастват прогресивно. Започват първо с убийствата на жени, работещи във фабриките, за да достигнат 9000. Режисьорът на труппата е мексиканец, живеещ в Ню Йорк, който разказа за проучването, което са направили в този м.нар. „град на бъдещето“ и за идеята си да покаже обратната страна на прогреса.

Вече отдавна е познат неодокументалният постдраматичен театър на Римини протокол с неговите „специалисти по всекидневие“. Представлението на Даниел Ветцел и Хелгард Хауг „Mein Kampf“ е продължение на работата им с „Капиталът“ на Маркс. Дори е поставено в същата сценнографска среда, но сега е изследване как, къде и от кого се чете тази книга в градове от целия свят (в Турция дори имало нейна манжа-версия). „Забранената“ зона около публикуването и четенето на тази книга не става особено интересно обаче при нейното театрално обхождане, въпреки намерението то да е провокация към табулата. Особено на фона на новите десни движения.

По-интересно бе движението през времето към биографията на Гаврило Принцип, който, убивайки австрийския престолонаследник Франц Фердинанд и съпругата му, отключва Първата световна война. Спектакълът на холандската труппа *Hot Shop* получи наградата за най-добро актьорско изпълнение. Интересът ѝ към историята в случая е представен чрез опит за разглеждане на биографията на Гаврило от различни гледни точки, бавно отбръквайки назад времето - от 2014 към 1914. Спорът „герой или теро-

рист е Гаврило“, който и сега остава отворен за сърби и бошняци, актьорите отместяват в дистанциран разказ за живота му, без да крият аналози с днешните събития.

Като политически моноспектакъл бих определила „Достъп“ на чилийския режисьор Пабло Лараин. Онези, които се интересуват от кино, знаят че режисьорът Пабло Лараин получи „Сребърна мечка“ на Берлинаре тази година за филма си „Клубът“, разказващ за дом, приютил свещеници педофили в католическата църква. Филмът бе показан и на фестивала в Торун. Роберто Фарас, който участва в него, представи своя моноспектакъл, връщайки се в него и към тази тема. На оживената дискусия след представлението той обясни, че проституцията с деца е особено гореща тема за чилийското общество. В Сантяго, казва той, човек може да види специално скъпо облечени деца, към които спокойно се приближава някое Ламборгини и ги отвежда. Каза, че върва в общата енергия между актьора и зрителя и затова върва, че театърът може да влияе върху него.

Събитието

На този *Контакт* то се казваше „Илиада“ на словенския режисьор Йерней Лоренци. И повече от заслужено получи три награди: голямата награда на фестивала, наградата за най-добра музика и наградата на критиката за най-добър спектакъл. Но аз вече писах за него (Вж. бр. 20 от 3 юни 2016 г.), а и българската публика имаше възможност да го гледа на „Световен театър в София“. Затова тук няма да се връщам към него.

Тази година фестивалната програма за мен демонстрира най-вече широко движение между жанровете в съвременния театър: от театъра на все-още-изненадващата интерпретация на текста през постдраматичния неодокументален театър в различни Верси и модерния танц-театър до политическия моноспектакъл или музикално-пластичната театрална форма. Макар да е много пресилено да се търси концептуална рамка на тези спектакли, може да се каже, че те показваха всъщност докъде изобицо могат да стигнат възможностите на избраната форма, на избрания изказ за насочване на вниманието на зрителите към една съществуваща, невралгична за съответното общество или страна тема.

Виолета Дечева

Торун - София

Седмичник за изкуство, култура и публицистика
 Адрес на редакцията:
1421 София,
 ул. *Мишин камък* 14, VI етаж
 www.kultura.bg
 E-mail: kultura@kultura.bg

Издаване на

 communitas foundation
 с погледна на Foundation Open Society Institute (OSI - ZUG)

Главен редактор **Копришка Червенкова (963 21 06)**
 Зам. главни редактори **Георги Лозанов**
Христо Буцев (963 21 50)
 Кино **Геновева Димитрова (963 21 50)**
 Музика **Екатерина Дечева**
 Регионална култура **Любен Русков (963 21 50)**
 Литература **Марин Бодяков (963 21 50)**
 Театър **Никола Вангов**
 Пластични изкуства **Кирил Василев (963 21 50)**
 Политика **Теодора Георгиева (963 21 50)**
 Художник **Аюгмил Веселинов**
 Преглед **Георги Георгиев**
 Маркетинг и реклами **Стефан Банков (963 21 50)**

Ръкописи не се връщат ISSN - 0861 - 1408
 Хонорари се изплащат всеки първи петък от месеца между 14 и 16 ч. на ул. *Неофит Рилски* 61, ет. 1.
 Печат 1202 София, ул. *Индустриална* 11
 тел./факс 02/917 85 48; e-mail: aa4@mail.bg